

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 19.12.2005
KOM(2005) 672 lopullinen

VIHREÄ KIRJA

yhteisön kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvista vahingonkorvauskanteista

(komission esittämä)

{SEK(2005) 1732}

SISÄLLYSLUETTELO

1	Vihreän kirjan tausta ja tavoitteet	3
1.1	Vahingonkorvausvaatimukset osana yhteisön kilpailuoikeuden täytäntöönpanojärjestelmää	3
1.2	Ongelman pääpiirteet	4
1.3	Tavoitteet.....	4
2	Pääkysymykset.....	4
2.1	Mahdollisuus tutustua todisteisiin.....	5
2.2	Tuottamusedellytys	6
2.3	Vahingonkorvaukset	7
2.4	Vaikutusten siirto ja epäsuoran ostajan asema.....	8
2.5	Kuluttajien edun puolustaminen	8
2.6	Toimista aiheutuvat kustannukset.....	9
2.7	Julkisen ja yksityisen täytäntöönpanon yhteensovittaminen.....	9
2.8	Toimivaltakysymykset ja sovellettava laki	10
2.9	Muita seikkoja.....	11

VIHREÄ KIRJA

yhteisön kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvista vahingonkorvauskanteista

Voimakas kilpailu avoimilla sisämarkkinoilla on paras tae sille, että Euroopan yritykset lisäävät tuottavuuttaan ja innovaatiokykyään. Kilpailulainsäädännön toimeenpano on hyvin tärkeä osa Lissabonin strategiaa, jonka tavoitteena on vahvistaa Euroopan unionin taloutta ja luoda työpaikkoja EU:n kansalaisille.

EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan soveltamiseen liittyvää prosessioikeutta on nykyaikaistettu ja kilpailuoikeuden täytäntöönpanoa pyritään parantamaan. Tässä vihreässä kirjassa ja siihen liittyvässä komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa käsitellään yhteisön kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvien vahingonkorvausvaatimusten edellytyksiä. Vihreässä kirjassa ja valmisteluasiakirjassa kuvataan, millaisia esteitä on tällaisten vaatimusten tehokkaammalla esittämisellä, ja ehdotetaan ongelmiin ratkaisuja. Kun kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvien vahingonkorvausvaatimusten tekemistä yksinkertaistetaan, kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi vahinkoa kärsineiden kuluttajien ja yritysten on helpompi saada rikkojalta korvaus ja samalla vahvistetaan kilpailuoikeuden täytäntöönpanoa.

1 VIHREÄN KIRJAN TAUSTA JA TAVOITTEET

1.1 Vahingonkorvausvaatimukset osana yhteisön kilpailuoikeuden täytäntöönpanojärjestelmää

Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan kilpailusääntöjä sovelletaan sekä julkis- että yksityisoikeudessa. Molemmat tavat kuuluvat samaan täytäntöönpanojärjestelmään ja niillä on yhteiset tavoitteet: kilpailuoikeudessa kiellettyjen kilpailunvastaisten käytänteiden estäminen sekä yritysten ja henkilöiden suojaaminen näiltä käytänteiltä ja niiden aiheuttamalta vahingolta. Molemmat tavat ovat tärkeitä, kun luodaan kilpailukykyistä taloutta ja pidetään sitä yllä.

Julkisesta täytäntöönpanosta vastaavat komissio ja jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset, jotka soveltavat yhteisön kilpailuoikeutta yksittäisiin tapauksiin. Komissio ja jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset muodostavat asetuksen (EY) N:o 1/2003 mukaan verkoston, joka vastaa yhteisön kilpailusääntöjen julkisesta täytäntöönpanosta. Nämä viranomaiset voivat tehdä esimerkiksi päätöksiä, joissa todetaan yrityksen rikkoneen kilpailuoikeutta tai asetetaan sakkoja. Julkinen täytäntöönpano on välttämätöntä, jotta turvataan EY:n perustamissopimuksen mukaiset oikeudet tehokkaasti ja täytetään sen mukaiset velvollisuudet.

Kaikkia perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan osia sovelletaan suoraan. Alusta asti myös yksityisoikeudellisella täytäntöönpanolla on ollut oma asemansa perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan täytäntöönpanossa. Tässä yhteydessä se tarkoittaa, että kilpailuoikeutta sovelletaan myös yksityisoikeudellisiin riita-asioihin kansallisissa tuomioistuimissa. Sitä voidaan soveltaa eri tavoin. Perustamissopimuksen 81 artiklan 2 kohdassa todetaan, että kyseisen artiklan mukaan kielletyt sopimukset ja päätökset ovat mitättömiä. Perustamissopimuksen sääntöjä voidaan käyttää myös kieltoituomioita koskeissa kanteissa. Vahingonkorvauksia voidaan määrätä myös tahoille, jotka ovat kärsineet tappiota kilpailuoikeuden rikkomisen vuoksi.

Tässä vihreässä kirjassa keskitytään yksinomaan vahingonkorvauskanteisiin. Kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvilla vahingonkorvauskanteilla on useita tavoitteita. Niillä haetaan korvausta kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuneesta tappiosta ja varmistetaan perustamissopimuksen kilpailusääntöjen täysi vaikuttavuus puuttumalla tällaiseen toimintaan. Näin edistetään tehokkaan kilpailun jatkumista yhteisössä¹ (ehkäisevä vaikutus). Jos yksittäiset yritykset tai henkilöt Euroopassa voivat tehdä onnistuneita vahingonkorvausvaatimuksia, ne oppivat tuntemaan kilpailusäännöt paremmin ja ovat aktiivisemmin mukana sääntöjen täytäntöönpanossa. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on antanut tuomion², jonka mukaan perustamissopimuksessa annettujen oikeuksien tehokas suojeleminen edellyttää, että henkilöt, jotka ovat kärsineet tappiota 81 tai 82 artiklan rikkomisen vuoksi, ovat oikeutettuja vaatimaan vahingonkorvausta.

1.2 Ongelman pääpiirteet

Yhteisön oikeudessa edellytetään, että kilpailusääntöjen rikkomista koskeville vahingonkorvausvaatimuksille on olemassa tehokkaat järjestelyt, mutta 25 jäsenvaltiossa tätä oikeuden alaa on kehitetty huonosti³.

Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että koska asiasta ei ole annettu yhteisön sääntöjä, on jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien tehtävä asettaa vahingonkorvausvaatimusten tekemiselle yksityiskohtaiset säännöt. Koska yhteisön tuomioistuimilla ei ole asiassa tuomiovaltaa (ennakkoratkaisuja lukuun ottamatta), jäsenvaltioiden tuomioistuimet ottavat vaatimukset yleensä käsiteltävikseen. Eri jäsenvaltioissa on merkittäviä esteitä yhteisön kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvien vahingonkorvauskanteiden tehokkaalle toiminnalle.

1.3 Tavoitteet

Tämän vihreän kirjan ja komission yksiköiden valmisteluasiakirjan tarkoituksena on osoittaa, mitkä ovat tehokkaamman vahingonkorvausvaatimusjärjestelmän pääasialliset esteet ja asettaa erilaisia vaihtoehtoja asian lisäpohdinnalle ja mahdollisille tehostamistoimille sekä jatkokanteiden (tapaukset, joissa nostetaan siviilikanne sen jälkeen, kun kilpailuviranomainen on havainnut rikkomisen) että erillisten kanteiden (joita ei edellä kilpailuviranomaisen päätös kilpailuoikeuden rikkomisesta) osalta.

2 PÄÄKYSYMYKSET

Seuraavassa esitetään yhteenveto pääkysymyksistä, jota käsitellään tarkemmin valmisteluasiakirjassa. Kaikkia asianosaisia pyydetään tutustumaan esitettyihin seikkoihin. Käytetyt tietolähteet esitetään yksityiskohtaisesti liitteenä olevassa valmisteluasiakirjassa.

Komissio pyytää kaikkia asianosaisia kommentoimaan käsiteltyjä asioita ja niihin liittyviä eri vaihtoehtoja sekä mitä tahansa muita kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvien vahingonkorvausvaatimusten osatekijöitä. Kommentit ovat avuksi komissiolle, kun se päättää,

¹ Ks. Asia C-453/99, *Courage v. Crehan*, Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 20.9.2001, 26 ja 27 kohta.

² Ks. I alaviitteessä mainittu tuomio.

³ Ks. tutkimus EY:n kilpailusääntöjen rikkomista koskevien vahingonkorvausvaatimusten edellytyksistä komission Internet-sivuilla osoitteessa http://europa.eu.int/comm/competition/antitrust/others/private_enforcement/index_en.html.

onko yhteisön tasolla toteutettava toimenpiteitä kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvien vahingonkorvausvaatimusten edellytysten parantamiseksi.

2.1 Mahdollisuus tutustua todisteisiin

Kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvat vahingonkorvauskanteet edellyttävät usein monenlaisten tosiseikkojen tarkastamista. Tämänäköiset riita-asiat ovat erityisen vaikeita siksi, että tarvittavia todisteita ei ole helppo saada ja kilpailuvastaiseen toimintaan syyllistynyt osapuoli pitää niitä hallussaan. Kanteen vaikuttavuuden kannalta on ratkaisevan tärkeää, että kantaja saa nämä todisteet käyttöönsä. On siis harkittava, pitäisikö ottaa käyttöön velvoite asiakirjojen käyttöön antamisesta tai varmistaa muutoin oikeus tutustua todisteisiin. Tämä on erityisen tärkeää erillisten kanteiden kannalta.

Samoin voitaisiin harkita velvoitetta, jonka mukaan vastaajan on ilmoitettava, mitä asiakirjoja on toimitettu kilpailuviranomaiselle. Jos komissio tai jäsenvaltion toimivaltainen kilpailuviranomainen on aloittanut tutkimuksen, sillä on todennäköisesti oleellista tietoa, joka voi olla kantajalle tärkeää jatkokanteiden kannalta. Kyseisestä aineistosta voi olla apua seuraavissa siviilikanteissa vahingonkorvausvaatimusten tukena. Osapuolten olisi sovitettava asiakirjojen käytöstä, jotta kilpailuviranomaisten hallinnollista raskautta vähennetään.

Todistustaakkaa ja näyttökynnystä koskevat säännöt voivat myöskin auttaa kantajaa. Kysymys kansallisten kilpailuviranomaisten päätösten todistusvoimasta on erityisen tärkeä.

Kysymys A: Pitäisikö EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan nojalla aloitetussa vahingonkorvauksia koskevassa siviiliprosessissa olla erityiset säännöt asiakirjatodisteiden ilmaisemiselle? Jos pitäisi, missä muodossa?

- Vaihtoehto 1 Asiakirjat olisi ilmaistava, kun osapuoli on esittänyt yksityiskohtaisesti asiaan liittyvät oleelliset tiedot ja on esittänyt väitteidensä tueksi todisteet, jotka ovat kohtuullisesti saatavilla (tosiseikkojen esittäminen). Todisteet olisi pyydettävä ainoastaan oleellisista ja kohtuullisesti tunnistettavissa olevista asiakirjoista. Tuomioistuimen olisi määrättävä ne esitettäväksi.
- Vaihtoehto 2 Ellei tosiseikkojen esittämisestä muuta johdu, tuomioistuimen pitäisi voida määrätä, että osapuolten on aina ilmaistava tietyt asiakirjaryhmät.
- Vaihtoehto 3 Ellei tosiseikkojen esittämisestä muuta johdu, kullakin riita-asian osapuolella pitäisi olla velvollisuus toimittaa muille osapuolille luettelo hallussaan olevista asiaan liittyvistä asiakirjoista, jotka ovat muiden tarkasteltavissa.
- Vaihtoehto 4 Todisteiden tuhoamisesta johtuvien seuraamusten käyttöönotto vaihtoehtoissa 1–3 kuvatusien asiakirjojen ilmaisemisen mahdollistamiseksi.
- Vaihtoehto 5 Velvoite säilyttää asiaan liittyvät todisteet. Tämän säännön mukaan tuomioistuin voisi määrätä ennen siviilikanteen varsinaisen käsittelyn alkamista, että kaikki myöhemmissä toimitettavissa tarvittavat todisteet on säilytettävä. Tällaista määräystä pyytävän osapuolen olisi kuitenkin esitettävä ensi näkemältä todetun (*prima facie*) rikkomisen tapauksen tueksi todisteet, jotka ovat kohtuullisesti saatavilla.

Kysymys B: Onko erityisistä kilpailuviranomaisen hallussa oleviin asiakirjoihin tutustumista koskevista säännöistä apua kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvissa vahingonkorvausvaatimuksissa? Miten tällainen mahdollisuus olisi järjestettävissä?

Vaihtoehto 6 Kaikkia kilpailuviranomaisen käsittelemän tapauksen osapuolia koskeva velvoite luovuttaa siviiliprosessin osapuolelle kaikki kilpailuviranomaiselle toimitetut asiakirjat lukuun ottamatta sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevia hakemuksia. Liikesalaisuuksien ja muun luottamuksellisen tiedon paljastamiseen sekä puolustautumisoikeuteen liittyvät kysymykset käsiteltäisiin sen valtion lain mukaan, jossa toimivaltainen tuomioistuin sijaitsee.

Vaihtoehto 7 Kansallisten tuomioistuinten mahdollisuus tutustua komission hallussa oleviin asiakirjoihin. Komissio haluaisi tähän liittyen mielellään palautetta a) siitä, miten kansalliset tuomioistuimet katsovat voivansa taata liikesalaisuuksien ja muun luottamuksellisen tiedon säilyttämisen ja b) siitä, missä tilanteissa kansalliset tuomioistuimet pyytäisivät komissiolta tietoja, jotka olisivat saatavissa myös osapuolilta.

Kysymys C: Pitäisikö kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvaan vahingonkorvauskanteeseen liittyvää kantajan todistustaakkaa helpottaa, ja jos pitäisi, miten?

Vaihtoehto 8 EU:n jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten rikkomista koskevista päätöksistä tehdään riita-asioita käsitteleviä tuomioistuimia sitovia tai vaihtoehtoisesti käännetään todistustaakka, jos rikkomisesta on jo tehty päätös.

Vaihtoehto 9 Jos kantajan ja vastaajan tiedot ovat epäsymmetriassa, todistustaakkaa siirretään tai pienennetään epäsymmetrian tasapainottamiseksi. Tällaisilla säännöillä voitaisiin tietyssä määrin kompensoida sitä, että kantajan käytettävissä olevat tietojen ilmaisemista koskevat säännöt ovat heikot tai niitä ei ole lainkaan.

Vaihtoehto 10 Jos osapuoli kieltäytyy perusteettomasti luovuttamasta todisteita, tämä saattaa vaikuttaa todistustaakkaan, joka voi olla kumottavissa oleva tai ehdoton oletama todistustaakasta, ja mahdollisuuteen, että tuomioistuin voi ottaa tämän kieltäytymisen huomioon arvioidessaan, onko oleellinen tosiasia näytetty toteen.

2.2 Tuottamusedellytys

Koska kyseessä on rikkomus, useissa jäsenvaltioissa vahingonkorvausvaatimukset edellyttävät tuottamuksellisuuden todistamista. Joissakin näistä jäsenvaltioista toimi katsotaan tuottamukselliseksi, jos se on kilpailuoikeuden vastainen. Toisissa jäsenvaltioissa ei kuitenkaan ole tällaista oletusta. Tämän vuoksi olisi pohdittava, mikä tuottamuksellisuuden aste vahingonkorvausvaatimukseen edellytetään liittyvän.

Kysymys D: Pitäisikö kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuviin vahingonkorvauksenteisiin liittyä tuottamusedellytys?

- Vaihtoehto 11 Rikkomisen todisteiden olisi oltava riittävät (yhdenmukainen ankaran vastuun kanssa).
- Vaihtoehto 12 Rikkomisen todisteiden olisi oltava riittävät vain, kun kyseessä ovat kaikkein vakavimmat kilpailuoikeuden rikkomiset.
- Vaihtoehto 13 Vastaajan pitäisi voida osoittaa, että hän on tehnyt lainsäädäntöön tai tosiasioihin liittyvän anteeksiannettavan erehdyksen. Tällöin rikkominen ei johtaisi vastuuvollisuuteen (anteeksiannettavan erehdyksen puolustaminen).

2.3 Vahingonkorvaukset

Vahingonkorvausvaatimuksen laajuuteen liittyy useita kysymyksiä. Ensinnäkin on määriteltävä korvauksen määrä. Määrittely voidaan tehdä monella tavalla ja sen perustana on erityisesti periaate sääntöjenvastaisen edun korvaamisesta tai takaisinperinnästä. On myös harkittava, pitäisikö korvaukseen sisältyä korko, miten suuri korko on ja mitkä ovat sen laskentaperusteet. Kun rikkominen liittyy horisontaalisiin kartelleihin, tuomioistuimien voisi harkita korvauksen kaksinkertaistamista joko kaikissa tapauksissa tai tiettyjen edellytysten täytyessä.

Myönnettävien korvausten oikeudellisen määritelmän lisäksi korvattavan määrän määrittäminen on tärkeää. Korvausten laskemiseen monimutkaisissa tapauksissa on kehitetty useita malleja, joiden käyttöä korvauksiin liittyvissä riita-asioissa olisi harkittava.

Kysymys E: Miten korvaukset olisi määriteltävä?

- Vaihtoehto 14 Myönnettävän korvauksen määrittely sen tappion mukaan, jonka kantaja on kärsinyt vastaajan sääntöjenvastaisen toiminnan tuloksena (vahingon korvaaminen).
- Vaihtoehto 15 Myönnettävän korvauksen määrittely kilpailuoikeuden loukkaajan saaman sääntöjenvastaisen edun mukaan (sääntöjenvastaisen edun takaisinperiminen).
- Vaihtoehto 16 Kaksinkertaiset korvaukset horisontaalisista kartelleista joko kaikissa tapauksissa, tietyin edellytyksin tai tuomioistuimen harkinnan perusteella.
- Vaihtoehto 17 Korko päätöstä edeltävältä ajalta rikkomuksen tai vahingon tapahtumispäivästä laskettuna.

Kysymys F: Mitä menetelmää olisi käytettävä vahingonkorvauksen määrää laskettaessa?

- Vaihtoehto 18 Mikä on monimutkaisten taloudellisten mallien lisäarvo vahingonkorvauksenteissa yksinkertaisempiin menetelmiin verrattuna? Pitäisikö tuomioistuimella olla valta arvioida määrä tasapuolisuusperiaatteen perusteella?
- Vaihtoehto 19 Pitäisikö komission julkaista vahingonkorvausten määrittämistä koskevat suuntaviivat?

Vaihtoehto 20 Riita-asian jakaminen kilpailuoikeuden loukkaajan vastuuta ja myönnettävien vahingonkorvausten määrittämistä koskeviin osiin asian käsittelyn yksinkertaistamiseksi.

2.4 Vaikutusten siirto ja epäsuoran ostajan asema

Oikeudellisessa määrittelyssä on otettava huomioon, että kilpailunvastaiseen toimintaan osallistuvalla toimittajalla ostava yritys saattaa yrittää kompensoida tappionsa veloittamalla omilta asiakkailtaan liikaa. Kilpailunvastaisesta toiminnasta aiheutuvat vahingot saattavat siis siirtyä tuotantoketjussa osittain tai jopa kokonaan loppukäyttäjän kärsittäviksi. Lainsäädännön kannalta on siis harkittava, voidaanko sallia, että kilpailuoikeuden loukkaaja tuo tällaisen vaikutusten siirron esiin omana puolustuksenaan. On myös tarkasteltava niiden epäsuorien ostajien asemaa, joilla vahinkoa saatetaan maksattaa.

Vaikutusten siirtoon vetoava puolustus monimutkaistaa vahingonkorvausvaatimuksia huomattavasti, sillä voi olla erittäin vaikea osoittaa, miten vahinko jakautuu tuotantoketjussa. Epäsuorien ostajien kanteissa vahingon laajuutta ja syy-yhteyttä sääntöjenvastaiseen toimintaan voi olla mahdoton todistaa.

Kysymys G: Pitäisikö vaikutusten siirtoon vetoamisen hyväksyttävyydestä ja toiminnasta olla sääntöjä? Millaisia? Mikä on epäsuoran ostajan asema?

Vaihtoehto 21 Vaikutusten siirtoon vetoava puolustus sallitaan ja sekä suorat että epäsuorat ostajat voivat haastaa kilpailuoikeuden loukkaajan oikeuteen. Tähän vaihtoehtoon sisältyy riski, että suoran ostajan vahingonkorvausvaatimusta ei hyväksytä, sillä kilpailuoikeuden loukkaaja voi vedota vaikutusten siirtoon, eikä myöskään epäsuoran ostajan vahingonkorvausvaatimusta hyväksytä, sillä on vaikea osoittaa, onko vahinko siirretty tuotantoketjuun, ja jos on, missä määrin näin on tapahtunut. Erityisesti todistustaakkaa olisi pohdittava.

Vaihtoehto 22 Tällaista puolustusta ei sallita, ja ainoastaan suorat ostajat voivat haastaa kilpailuoikeuden loukkaajan oikeuteen. Tässä vaihtoehdossa suorat ostajat ovat paremmassa asemassa, sillä vaikutusten siirtoon vetoaminen ei vaikeuta prosessia.

Vaihtoehto 23 Tällaista puolustusta ei sallita, ja sekä suorat että epäsuorat ostajat voivat haastaa kilpailuoikeuden loukkaajan oikeuteen. Tämä vaihtoehto on kantajalle vähiten vaikea, kun vaikutusten siirtoon ei voida vedota. Siihen sisältyy mahdollisuus, että vastaaja määrätään maksamaan useita vahingonkorvauksia, sillä niitä voivat vaatia sekä suorat että epäsuorat ostajat.

Vaihtoehto 24 Kaksivaiheinen menettely, jossa vaikutusten siirtoon ei voida vedota, kuka tahansa vahinkoa kärsinyt voi haastaa kilpailuoikeuden loukkaajan oikeuteen, ja tämän jälkeen liikaa veloitettu määrä jaetaan kaikkien vahinkoa kärsineiden osapuolten kesken. Tämä vaihtoehto on teknisesti vaikea, mutta sen ansiosta kaikki vahinkoa kärsineet saavat korvausta.

2.5 Kuluttajien edun puolustaminen

Käytännön syistä on hyvin epätodennäköistä, ellei mahdotonta, että kuluttajat ja ostajat, joilla on pieniä vahingonkorvausvaateita, nostaisivat kilpailuoikeuden rikkomista koskevan kanteen. Tämän vuoksi onkin pohdittava, miten heidän etujaan voidaan suojata paremmin

joukkokanteilla. Kuluttajan edun erityissuojan huomioon ottamisen lisäksi yhteen joukkokanteeseen voidaan yhdistää useita pieniä kanteita, jolloin säästetään rahaa ja aikaa.

Kysymys H: Pitäisikö joukkokanteita ja kuluttajansuojaa varten olla erityisiä menettelyjä? Minkälaiset puitteet niillä pitäisi olla?

Vaihtoehto 25 Kanteen tekemisen aloite kuluttajajärjestöille siten, että kuitenkin myös yksittäiset kuluttajat voisivat nostaa kanteen. Olisi pohdittava esimerkiksi osallistujien asemaa (mahdollinen rekisteröinti- tai hyväksyntäjärjestelmä), vahingonkorvausten jakamista (joko itse kuluttajajärjestöt tai niiden jäsenet) ja vahingonkorvausten määrää (järjestölle myönnettävä korvaus voitaisiin laskea vastaajan saaman sääntöjenvastaisen edun perusteella, kun taas jäsenille myönnettävät korvaukset laskettaisiin kunkin itse kärsimän vahingon perusteella).

Vaihtoehto 26 Erityisjärjestelyt joukkokanteille, joita voivat nostaa muita kuin loppukäyttäjiä edustavat ostajien ryhmät.

2.6 Toimista aiheutuvat kustannukset

Kustannukset ovat tärkeä kysymys kanteen tekemistä harkittaessa. Sekä yhteisön oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa edellytetään, että siviilikanteita voidaan nostaa tuomioistuimissa, joten olisi harkittava, miten kustannuksia koskevilla säännöillä voidaan helpottaa prosessia.

Kysymys I: Pitäisikö ottaa käyttöön erityisiä sääntöjä, joilla pienennetään kantajan kustannusriskiä? Millaisia näiden sääntöjen pitäisi olla?

Vaihtoehto 27 Kantajien, joiden kannetta ei hyväksytä, on maksettava kustannukset ainoastaan, jos he ovat kannetta nostaessaan toimineet ilmeisen kohtuuttomalla tavalla. On myös harkittava, annetaanko tuomioistuimelle harkintavaltaa määrätä oikeudenkäynnin aluksi, ettei kantajalta peritä kustannuksia, vaikkei kannetta hyväksyttäisi.

2.7 Julkisen ja yksityisen täytäntöönpanon yhteensovittaminen

Julkinen ja yksityinen täytäntöönpano täydentävät toisiaan, ja niitä on koordinoitava mahdollisimman tehokkaasti. Kilpailuviranomaisten päätöksillä voi olla merkittävä vaikutus siihen, onko kantajilla mahdollisuutta todistaa väitteensä tosiksi (ks. 2.1 kohta, kysymys C, vaihtoehto 8). Tehokkain mahdollinen koordinaatio on erityisen tärkeää, kun sovitetaan yhteen julkisen täytäntöönpanon seuraamuksista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevia hakemuksia ja vahingonkorvausvaatimuksia. Sekä seuraamusten seuraamuksista vapauttamisella tai niiden lieventämisellä että siviilioikeudellisella vastuulla on vaikutuksen kannalta sama tavoite: kartellien muodostamisen ehkäisemisen tehostaminen. Olisi pohdittava, mikä on vahingonkorvausvaatimusten vaikutus seuraamuksista vapauttamiseen tai niiden lieventämiseen tämän tehokkuuden säilyttämiseksi. Olisi siis huomioitava, että seuraamuksista vapauttaminen tai niiden lieventäminen yleensä hyödyttää yksityisiä vahingonkorvausvaatimuksia koskevien siviiliprosessien osapuolia, sillä sen avulla paljastetaan salaisia kartelleja.

Kysymys J: Miten yksityistä ja julkista täytäntöönpanoa koordinoidaan tehokkaimmalla mahdollisella tavalla?

- Vaihtoehto 28 Seuraamuksista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan pyynnön suojaaminen, jolloin kilpailuviranomaiselle tehty hakemukset pidetään luottamuksellisina.
- Vaihtoehto 29 Ehdollinen alennus kaikkiin vahingonkorvausvaatimuksiin, joita on esitetty seuraamuksista vapauttamista tai niiden lieventämistä hakeneelle taholle; muita kilpailuoikeuden loukkaajia, jotka ovat yhteisvastuussa koko vahingosta, koskevat vaatimukset eivät muutu.
- Vaihtoehto 30 Seuraamuksista vapauttamista tai niiden lieventämistä hakeneelta taholta poistetaan yhteisvastuu, jolloin vähennetään mahdollisuutta, että tähän kohdistuu vahingonkorvausvaateita. Yksi mahdollinen ratkaisu voisi olla seuraamuksista vapauttamista tai niiden lieventämistä hakeneen tahon vastuun rajoittaminen sellaiseen osuuteen vahingonkorvauksesta, joka vastaa tämän osuutta kartellin toimintamarkkinoista.

2.8 Toimivaltakysymykset ja sovellettava laki

Asetus (EY) N:o 44/2001⁴ koskee tuomioistuimen toimivaltaa käsiteltäessä kannetta, joka on kohdistettu jäsenvaltiossa asuvaan vastaajaan. Vastaaja voidaan haastaa joko sen maan tuomioistuimeen, jossa on tämän kotipaikka tai kantajan niin halutessa sen maan tuomioistuimeen, jossa vahinko on tapahtunut. Vahingon tapahtumispaikka voi olla kantajan valinnan mukaan joko a) paikka, jossa vahingonkorvausvaatimukseen johtanut tapahtuma on tapahtunut tai b) paikka, jossa itse vahinko on tapahtunut. Asetuksen 6, 27 ja 28 artiklassa sallitaan keskenään yhteydessä olevien eri kanteiden koordinointi.

Sovellettavan lain kysymystä pohdittaessa olisi tarkasteltava komission ehdotusta asetukseksi sopimusten ulkoisiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II –asetus)⁵. Koska vahingonkorvausvaatimukset koskevat yleensä sopimussuhteen ulkopuolista vahingonkorvausvastuuta, ne kuuluvat ehdotuksen soveltamisalaan. On harkittava, voidaanko kilpailuoikeuden rikkomistapauksissa soveltaa ehdotuksen 5 artiklassa olevaa yleistä sääntöä vai tarvitaanko erityinen selittävä sääntö, jossa voitaisiin selvittää, että olisi noudatettava vaikutuksiin perustuvaa lähestymistapaa. Vaihtoehto on, että kaikkiin tapauksiin sovellettaisiin sen valtion lakia, jossa toimivaltainen tuomioistuin sijaitsee. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä tapauksiin, joissa kilpailunvastainen toiminta vaikuttaa useamman kuin yhden valtion alueeseen.

⁴ Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001, EYVL L 12, 2001, s. 1. Tanskassa toimivaltaa hallinnoidaan asetuksen (EY) N:o 44/2001 kanssa olennaisilta osiltaan samankaltaisella tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehdyllä Brysselin yleissopimuksella (EYVL C 189, 1990, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna.

⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus sopimusten ulkoisiin velvoitteisiin sovellettavasta laista ("Rooma II"), KOM(2003) 427 lopullinen, kuten muutettu muutetun ehdotuksen mukaan (viittaus ei ole saatavissa).

Kysymys K: Mitä aineellisoikeudellista lainsäädäntöä kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuviin vahingonkorvausvaatimuksiin olisi sovellettava?

- Vaihtoehto 31 Sovellettava lainsäädäntö olisi määriteltävä Rooma II –asetusehdotuksen 5 artiklaan sisältyvän yleissäännön nojalla eli sen paikan mukaan, jossa vahinko tapahtuu.
- Vaihtoehto 32 Kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuville vahingonkorvauskanteille olisi vahvistettava erityissääntö. Säännön mukaan tämäntyyppisissä vahingonkorvausvaatimuksissa 5 artiklan yleissäännöllä tarkoitettaisiin, että vaatimukseen sovelletaan niiden valtioiden lainsäädäntöä, joiden markkinoilla vahinkoa kärsinyt osapuoli on kuulunut kilpailunvastaisen käytännön vaikutusalaan.
- Vaihtoehto 33 Erityissäännön mukaan sovellettaisiin aina sen valtion lakia, jossa toimivaltainen tuomioistuin sijaitsee.
- Vaihtoehto 34 Jos vaatimuksen perusteena oleva kilpailunvastainen toiminta vaikuttaa useamman valtion alueella ja jos tuomioistuimella on toimivalta kantajan kärsimän vahingon osalta kokonaisuudessaan, voitaisiin harkita, että kantaja valitsisi, mitä lainsäädäntöä riita-asiassa sovelletaan. Vain yksi sovellettava laki voitaisiin valita niistä, joihin sovelletaan vaikutusalaan kuuluvien markkinoiden periaatetta. Vaihtoehtoja voisi myös laajentaa siten, että voitaisiin valita *joko* yksi lainsäädäntö *tai* kuhunkin vahinkoon erikseen sovellettava laki *tai* sen valtion laki, jossa toimivaltainen tuomioistuin sijaitsee.

2.9 Muita seikkoja

Kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvat vahingonkorvauskanteet ovat hyvin monimutkaisia, joten menettelyn tehokkuuden takaamiseksi on erityisen tärkeää, että asiantuntijoita käytetään hyväksi tuomioistuimissa. Kustannuksia voidaan säästää, jos tuomioistuimet nimittävät asiantuntijat, koska niitä tarvitaan tällöin vähemmän. Näin vältetään myös se, että useat asiantuntijat antavat asiakkaansa näkökulmasta riippuen keskenään ristiriitaisia tietoja.

Kysymys L: Pitäisikö tuomioistuimen nimittää asiantuntija, jos sellaista tarvitaan?

- Vaihtoehto 35 Vaatimus, että osapuolten on suostuttava käyttämään tuomioistuimen nimeämää asiantuntijaa eikä itse valitsemaansa.

Vanhentumisajan keskeyttäminen tai pidentäminen on tärkeää, jos halutaan varmistaa, että vahingonkorvausvaatimuksia todella voidaan tehdä – erityisesti jatkokanteiden osalta.

Kysymys M: Pitäisikö vanhentumisaika keskeyttää? Missä vaiheessa?

- Vaihtoehto 36 Vahingonkorvausvaatimuksia koskevan vanhentumisajan keskeyttäminen siitä päivästä lähtien, jolloin komissio tai mikä tahansa kansallisista kilpailuviranomaisista ryhtyy asianomaisiin toimenpiteisiin. Vaihtoehtoisesti vanhentumisaika voi alkaa sen jälkeen, kun viimeisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt päätöksen rikkomisasiassa.

Syy-yhteys on kaikilta vahingonkorvausvaatimuksilta vaadittava edellytys. Syy-yhteyttä rikkomisen ja vahingon välillä voi olla erityisen vaikea todistaa, koska mukana on taloudellisesti monimutkaisia seikkoja. Sen sijaan syy-yhteyden oikeudellinen käsite, sellaisena kuin se on kehittynyt jäsenvaltioiden oikeuskäytäntöön, ei ole kantajalle merkittävä este. Syy-yhteyden edellyttäminen ei kuitenkaan saisi johtaa siihen, etteivät kilpailusääntöjen rikkomisesta vahinkoa kärsineet saa vahingoistaan korvausta.

Kysymys N: Pitäisikö syy-yhteyden oikeudellista velvoitetta selkiyttää vahingonkorvauskanteiden helpottamiseksi?

Kysymys O: Haluaisivatko sidosryhmät kommentoida vielä jotakin muuta seikkaa?

Komissio pyytää kommentteja tästä vihreästä kirjasta ja erityisesti edellä mainituista kysymyksistä ja vaihtoehdoista harkitakseen, onko yhteisön tasolla tarpeen toteuttaa toimia erillisten kanteiden ja jatkokanteiden edellytysten parantamiseksi.

Helpointa näkemysten vaihto on vihreän kirjan Internet-sivulla osoitteessa

http://europa.eu.int/comm/competition/antitrust/others/actions_for_damages/gp.html.

Kommentteja voi lähettää sähköpostitse 21. huhtikuuta 2006 asti osoitteeseen

comp-damages-actions@cec.eu.int

tai postitse osoitteeseen

Euroopan komissio

Kilpailun pääosasto

Yksikkö COMP/A-1 – Antitrustitoiminta ja strateginen tuki

EY:n kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuvia vahinkoja koskevien vahingonkorvauskanteiden tarkastelu

B-1049 Bryssel

Kilpailun pääosaston tavanomaisena käytäntönä on julkaista julkisessa kuulemisessa saamansa huomautukset. On kuitenkin mahdollista pyytää, että huomautukset käsitellään kokonaan tai osittain luottamuksellisina. Tässä tapauksessa on selvästi merkittävä huomautusten etusivulle, että niitä ei saa julkistaa, ja toimitettava kilpailun pääosastolle ei-luottamuksellinen versio julkaisemista varten.